

Skoleparat: Sociale kompetencer er vigtigst

Pædagoger og forældre i daginstitutionerne gør i dag en stor og aktiv indsats for at styrke børns sociale kompetencer og dermed ruste dem til skolen. Vores syn på, hvordan børn bliver skoleparate, har ændret sig markant, siger forskere.

Skoleparathed handler i dag om langt mere end at kunne række hånden op, binde skoene selv og gå på toilettet uden hjælp fra voksne. Det skoleparate barn skal allerede i børnehaven udvikle en lang række sociale kompetencer, som pædagoger og forældre arbejder tæt sammen om at styrke både hjemme og i daginstitution. At kunne mestre det sociale er langt vigtigere for at give børnene en god skolestart end at kunne tal og bogstaver på forhånd, er pædagoger og forældre enige om.

Det viser ny forskning fra Center for Daginstitutionsforskning på RUC. Her har en gruppe forskere undersøgt, hvordan pædagoger og forældre forstår skoleparathed, og hvordan de samarbejder om at gøre børnene parate.

»Det sociale er hovedprioriteten på alle planer. Både i forhold til, hvad pædagoger og medhjælpere gør, og hvad der bliver fremhævet som det vigtige af både pædagoger og forældre,« siger Tomas Ellegaard, lektor på Roskilde

Universitet og med i forskergruppen, der tæller forskere fra både RUC og DPU, Aarhus Universitet.

»Det skoleparate barn er et balanceret barn. Et barn, der kan gøre opmærksom på sig selv, men også kan tie stille. Et barn, der kan være sammen med kammerater, men som ikke fuldstændig underkaster sig. Et barn, som kan være alene, men også være sammen med andre. Det er fundamentalt i den måde, pædagoger griber spørgsmålet om parathed an,« siger han.

KOMMER IKKE AF SIG SELV. At 'det sociale' er i fokus for pædagogernes arbejde i danske børnehaver, er ikke nyt og kommer derfor næppe som en stor overraskelse for pædagoger, forældre eller forskere.

Det nye er derimod vores opfattelse af, hvordan børn når til det punkt, hvor de er parate til at komme i skole, og hvilken indsats, der skal til fra pædagogernes og forældrenes side. Og det har ændret sig markant de seneste 15-20 år, peger forskerne på. Hvor pædagoger og forældre før opfattede skoleparathed som noget, der nok skulle komme af sig selv, hvis børnene fik lov til at lege i børnehaven og udvikle sig i deres eget tempo, så ligger fokus nu i høj grad på at opøve de sociale kompetencer til skolestart for at gøre børnene parate til tiden. ►

»Der er ingen tvivl om, at den statslige politik om, at børn skal kunne mere tidligere, og styringen af, hvad børn skal lære, betyder rigtigt meget.«

Tomas Ellegaard, forsker

- Forskellen trådte tydeligt frem, da Tomas Ellegaard sammenlignede interview med forældre nu med interview fra en af hans undersøgelser fra år 2000.

»Det er slående, at dengang talte man ikke om skoleparathed som et spørgsmål om at gøre børnene klar, men som et spørgsmål om, hvorvidt de var klar. Det opfattedes dengang som noget, der nok skulle komme af sig selv. Det har ændret sig,« siger han.

FRA SKOLEMODEN TIL SKOLEPARAT. Stig Brostrøm er professor emeritus ved DPU, Aarhus Universitet, og har forsket i børns skolestart. Han er enig i, at der i dag er stort fokus på at gøre børn parate gennem en aktiv pædagogisk indsats. Den bevægelse har rødder i et pædagogisk paradigmeskift, der skete tilbage i 1970'erne.

»I starten af 1970'erne talte skoleforskningen om 'skolemodenhed'. Det refererer til iboende processer i barnet, altså at barnet i takt med alder, indre vækstprocesser og også genetiske processer bliver modent og klar til at starte i skole,« siger han og fortæller, at man slet ikke brugte ordet 'parathed' i forskningen. Det kommer først ind i slutningen af 1970'erne.

»Den pædagogiske vinkel er nu, at man kan skabe omstændigheder og forudsætninger for parathed – at barnet opnår parathed gennem social interaktion og pædagogiske aktiviteter,« siger han.

At det sociale er kommet i fokus, stemmer overens med hans egen forskning og erfaring, og det er i øvrigt også, hvad børnene selv lægger vægt på op til skolestart, vurderer han:

»Når jeg har talt med børn og lavet interview med børn, så er det de nye kammerater, de er spændte på. 'Jeg håber, de kan lide mig', siger de. Det er nysgerrigheden og trangen til at være sammen med andre og kunne vise omsorg for andre.«

STØRRE KRAV. Pædagog Jette Juul arbejder med overgangen fra børnehave til skole i institutionen Uglebo i Glamsbjerg. Institutionen har gennem mange år haft særligt fokus på skoleparathed og et tæt samarbejde med skolen i Glamsbjerg.

Skoleparathed fylder mere og mere både for forældrene og i den pædagogiske hverdag. Og det er også nødvendigt, mener hun.

»For børn er mere selvstændige og individuelle i dag,« siger Jette Juul og fortæller, at institutionen også gør meget ud af at tale med forældrene om, at sociale kompetencer er helt centrale.

»Nogle forældre siger stadig: Jamen, han kan selv skrive sit eget navn og tælle til 10. Vi siger, det er også fint at kunne. Men hvad hjælper det, at man kan skrive sit navn, hvis ikke man kan agere i gruppen?«

At flere børn starter i skole som femårige, og at færre udskyder skolestart er en stor del af forklaringen på, at arbejdet med skoleparathed fylder mere i daginstitutionerne. Børnene skal simpelthen kunne mere, når de starter i skole i dag. Derfor er det helt afgørende, at de sociale kompetencer er på plads, mener Jette Juul.

»Der er færre voksne og andre krav i skolen. 0. klasse er jo blevet en slags 1. klasse nu, og man har store forventninger til børn i dag i forhold til førhen, når de starter i skole. Hvis de sociale kompetencer er på plads, og man har venner og hviler i sig selv, er man mere parat til at modtage læring,« siger hun.

NU LEGER VI SKOLE. Tomas Ellegaard peger også på tidligere skolestart og den obligatoriske børnehaveklasse som en del af forklaringen på, at spørgsmålet om børnenes parathed er blevet langt mere påtrængende i daginstitutionerne.

»Der er ingen tvivl om, at den statslige politik om, at børn skal kunne mere tidligere, og styringen af, hvad børn skal lære, betyder rigtigt meget. Det får jo afledte konsekvenser, at børn nu skal starte, fremfor at de kan starte,« siger han.

Selvom både pædagoger og forældre lægger mest vægt på arbejdet med børnenes sociale kompetencer, så arbejder institutionerne også med at introducere børnene til bogstaver, tal og opgaver for at forberede dem på skolen. Pædagogerne i undersøgelsen fremhæver, at børnenes lyst er fokus i de pædagogiske aktiviteter, og at de 'leger' de faglige ting ind. Men forskerne observerede, at det ikke altid gjaldt i praksis, for ikke alle børn syntes om aktiviteterne, som i nogle tilfælde alligevel blev til 'pligt-opgaver'.

»Der er afgrænsede aktiviteter, hvor pædagogerne samler de store børn og leger skole,« fortæller Tomas Ellegaard og fortsætter:

»Paradokset er, at det nogle gange næsten bliver mere skole, end skolen er. I skolen handler undervisningen om et eller andet, men hvis det bare handler om at række hånden op og sidde stille, så er det kun det kedelige ved skolen, uden indholdet,« siger han.

Tendensen betyder en udvikling, hvor nogle af de aktiviteter, som tidligere har været afgørende i danske daginstitutioner, kommer under pres med det store fokus på læring og parathed, påpeger han.

»Tid, hvor børnene bare leger for eksempel. Jo flere planlagte aktiviteter man har – ting, vi skal og vil med børnene – jo mindre er der tid og rum til andet.«

Når forældre og pædagoger mødes til samtaler, typisk en eller to det sidste år, inden børnene skal i skole, giver pædagogerne i institutionerne råd og anvisninger til forældrene, der arbejder med forskellige sider af børnenes sociale og personlige kompetencer derhjemme. Forældrene ser pædagogerne som eksperter, der kan give råd om både børn og forældreskab, viser forskningen.

»Forældrene retter sig efter pædagogernes forslag og råd. Der er stort set ingen modstand blandt forældrene,« siger Tomas Ellegaard.

En mor i undersøgelsen begyndte sågar på eget initiativ at følge anbefalingerne i programmet Trin-for-Trin med sin datter derhjemme for at træne hendes sociale kompetencer. En anden etablerede rutiner og skemaer for aktiviteter, der skulle gøre tiden hjemme om eftermiddagen og aftenen mere lig de institutionelle rammer i daginstitution og skole.

For nogle forældre er det forbundet med stort bekymring, hvis barnet ikke lever op til de sociale normer for det skoleparate barn. I de situationer lurer angsten for en diagnose, viser forskningen også.

»Nogle er bekymrede for, om der er noget galt med deres barn – at det måske er et barn med ADHD eller autisme? Nogle forældre kan beskrive, hvordan den angst kan blive vakt. Så læner de sig op ad pædagogerne, og de får råd og forslag fra pædagogerne, til hvad de kan gøre,« siger Tomas Ellegaard.

Hun oplever, at nogle forældre har svært ved at forlige sig med, at deres børn vil have godt af et ekstra år i børnehaven, hvis pædagogerne anbefaler det.

»De kan føle det som et nederlag, hvis deres børn skal vente et år. Vi taler meget om, at børn er forskellige, og når man kun er fem et halvt, så er man ikke så klar som en på seks et halvt. Selvom vi har anbefalet, at det vil være en god idé at vente, er der alligevel nogle, der siger, at barnet skal afsted alligevel.«

BØRN DUMPER. Det store fokus på at gøre børn parate til at starte i skole tidlige er langt fra uproblematisk, mener Tomas Ellegaard.

»Den forcerethed må betyde, at der er nogle børn, som det simpelthen er ekstremt vanskeligt for at starte i skolen. Det er problematisk for alle parter, men først og fremmest for de børn, det drejer sig om,« siger han.

Stig Brostrøm peger også på, at på trods af de mange intentioner og bestræbelser er det ikke alle børn, der er parate til at starte i skole. Det får uheldige konsekvenser for børnene.

»I dag er det jo ikke mindst et kald fra skolen, at man ønsker skoleparate børn. Men efter at man har besluttet politisk, at alle børn skal starte til tiden, er der også langt flere, der får to år i børnehaveklassen. De er ikke parate og begynder deres skoleliv med at dumpe. Det er en dårlig og håbløs politisk strategi,« siger Stig Brostrøm.

5 POINTER FRA ARTIKLEN

- At mestre det sociale er vigtigere end at kunne tal og bogstaver inden skolestart, mener både pædagoger og forældre. Det viser ny forskning fra Center for Daginstitutionsforskning.
- Idealet for det skoleparate barn er et socialt 'balanceret' barn. Pædagoger og forældre samarbejder om at styrke børns sociale kompetencer for at ruste dem til skolen.
- At arbejde målrettet med skoleparathed er helt nødvendigt, blandt andet fordi vi stiller større krav til børn i dag, når de starter i skole, mener pædagog.
- Når et barn afviger fra de sociale normer, vækker det bekymring. Angsten for en diagnose som ADHD eller autisme ligger på lur, viser forskningen også.
- På trods af bestræbelserne på at gøre børnene parate, er det ikke alle, der er klar til skolestart til tiden. Den politiske ambition om tidlig skolestart bliver i de tilfælde et problem for både børn, forældre og skole, peger forskere på.

Foto: Privat

OM FORSKEREN

Tomas Ellegaard er lektor på Roskilde Universitet (RUC). Han forsker i barndom, børnekultur og daginstitutionernes historie. Sammen med fem andre forskere fra Center for Daginstitutionsforskning på henholdsvis RUC og DPU – Aarhus universitet arbejder han med projektet 'Passende parathed'. De andre forskere er adjunkt Karen Ida Dannesboe, lektorerne Dil Bach, Bjørg Kjær, Niels Kryger, (alle DPU) og Allan Westerling (RUC). Afdøde lektor Charlotte Palludan var med til at starte projektet. Center for Daginstitutionsforskning støttes af BUPL.

OM PROJEKTET

I projektet 'Passende parathed' sætter forskerne fokus på den øgede skoleforberedelse i daginstitutionerne, og hvilken betydning den har for forældresamarbejdet. De undersøger, hvilke forestillinger om børn og barndom der præger henholdsvis pædagoger og forældre i dag. Forskerne spørger: Hvad gør forældre og pædagoger sammen og hver især i forhold til at gøre børn parate til skolen og til livet?

Pædagog om skoleparathed

Børn har ikke brug for miniskole

At kunne agere i en gruppe, løse konflikter og sige 'pyt' er nogle af de ting, pædagog Jette Juul lægger vægt på, børnene lærer inden skolestart. I Uglebo handler skoleparathed om sociale kompetencer og nysgerrighed på ny viden gennem leg.

Af Mikkel Kamp, b&u@bupl.dk

Pædagog Jette Juul har sendt hundredvis af børn afsted fra Børnehaven Uglebo og i skole gennem sine 30 år som pædagog i institutionen i Glamsbjerg. De senere år er skoleparathed kommet særligt i fokus i børnehuset hele det sidste år af børnenes tid i institutionen.

Tidligere samlede pædagogerne de ældste børn det sidste halve år inden skolestart, men nu bliver alle børnene i Uglebo inddelt i grupper efter alder fra starten. De begynder som treårige i 'reden' og slutter som femårige på 'Springbrættet', hvor pædagogerne arbejder målrettet med at forberede dem på overgangen til skole.

For pædagog Jette Juul handler skoleparathed først og fremmest om at lære børnene at begå sig socialt. Essensen af skoleparathed opsummerer hun sådan her:

»At man kan agere i en gruppe, at man kan forstå kollektive beskeder, at man kan tilsidesætte sine egne behov. At forstå, at der er noget, man skal nogle gange, og at man ikke hele tiden kan vælge selv, men at de voksne nogle gange bestemmer. At være en god kammerat. Og så også, at børnene kan holde øje med deres egne ting, selv kan skifte tøj og andre praktiske ting, så de ikke er afhængige af voksne hele tiden.«

Modelfoto: Colourbox

Pædagogerne lægger et stort arbejde i at lære børnene, hvordan de skal løse konflikter. Det er helt nødvendigt for at kunne begå sig i skolens fællesskaber, hvor der er færre voksne, fortæller Jette Juul.

»Når børnene kommer i konflikter, så prøver vi sammen at finde ud af, hvad der skete, og hvad man kunne gøre i stedet for. Nogle gange har børnene forslag, ellers har jeg,« fortæller Jette Juul og tilføjer:

»Vi arbejder også meget med, at de skal sige 'pyt', så de ikke tager alting for alvorligt. Det siger vi mange gange om dagen.«

BESØG GIVER TRYGHED. Jette Juul har et tæt samarbejde med skolen, hvor børnene fra Springbrættet kommer på besøg en gang om ugen fra april, så de lærer stedet at kende. Hun oplever, at det giver en stor tryghed for børnene, at de ved, hvordan der ser ud, og hvor toilettet er. Så skal de ikke bruge kræfter på det, når de starter i skole.

»Børnene kender læreren på forhånd, og det betyder meget, for det er jo en stor ny verden, de skal op i,« siger Jette Juul.

Den tætte relation til skolen betyder også, at læreren i langt højere grad trækker på pædagogernes erfaringer i forhold til det enkelte barn, hvis de har brug for det, fortæller hun:

»Vi snakker sammen om børnene, og lærerne kan bruge nogle af de ting, vi har gjort i børnehaven.«

Nysgerrighed på tal, bogstaver og ny viden får børn ikke ved at blive bænket ved bordet med kopiark med opgaver. Pædagogerne skal gribe det anderledes an, for lysten til ny viden er altafgørende, mener Jette Juul.

»Hernede har vi altid sagt, at børn lærer meget gennem leg. Jeg mener ikke, man skal sætte børnene ned med bogstaver og tal, så det bliver sådan en miniskole. Det har jeg aldrig brugt, for det har børnene ikke behov for,« siger hun.

HOPPER SIT NAVN. I stedet introducerer pædagogerne tal og bogstaver for børnene gennem lege og institutionens rutiner.

»Vi har for eksempel et tæppe med bogstaver, så børnene kan hoppe deres navn, og en tavle, hvor deres navne står, så de kan sætte en magnet på om morgenen. Vi tæller, når vi dækker bord, og vi siger rim og remser. Det er jo leg. Hvis de spørger, hvordan man skriver noget, så kan man vise det og lade dem arbejde med det.«

'Vi øver os' siger både Jette Juul og børnene i Uglebo.

»Man kan ikke bare vågne op i morgen og skrive sit eget navn. Man skal øve sig. Det skal man i alt nyt. Børnene skal blive bevidste om, at det ikke kommer ud af den blå luft. Jeg siger: 'Jeg kan se, du har gjort dig umage, og at du prøver. Det er rigtig godt'.«

Men ikke alle børn har den store interesse for det faglige. Nogle vil hellere lave nogle andre ting, forklarer Jette Juul.

»Der skal man passe på, at man ikke presser det ned over hovedet på dem for tidligt, for så tror jeg, at de blokerer. Det handler om at finde en balance,« siger hun. ■